

NORRBRUK

Piteortens Chark

– här gör man en palt varannan sekund!

4 Investeringsstöd från 2023?

6 De jobbar med potatis!

10 Landskapsmåltider från norr

NORRBRUK

Länsstyrelsen i Norrbottens län

Landsbygdsenheten

Postadress: 971 86 Luleå

Tel: 010-225 50 00 Fax: 0920-22 84 11

www.lansstyrelsen.se/norrbotten

Länsstyrelsen i Västerbottens län

Enheten för landsbygd och regional utveckling

Postadress: 901 86 Umeå

Tel: 010 - 225 40 00 Fax: 090-128 94

www.lansstyrelsen.se/vasterbotten

Ansvarig utgivare: Kajsa Berggren

I redaktionen: Personal från Länsstyrelserna i Norr- och Västerbotten

Tryck: Taberg Media Group, Taberg

Papper: Galerie Art Silk 130 g

Grafisk form: TR

Omslagsbild: Jonas Pettersson, Piteortens Chark

Foto: Åsa Jonsson

Upplaga: 6450

ISSN: 1234-4567

För prenumeration, avprenumeration och adressändring kontakta sara.borgstrom@lansstyrelsen.se

- 3 | Landsbygdskonferens i Lycksele
- 4 | Investeringsstöd 2023?
- 5 | Potatis – en gröda vi gärna ser mer av
- 6 | Fyra potatisföretag i norr
- 8 | Piteortens chark – gör palt av lokal potatis
- 10 | Landskapsmåltider i de nordliga landskapen
- 12 | SAM
- 14 | Annonser
- 16 | Utbetalningar 2023

FRÅN REDAKTIONEN

Nu ser vi framåt!

Och solen har sin gång, skrev Hemingway en gång för länge sedan. Carola, hon sjöng att det är dagarna som går som är livet, och så där är det ju. Vi lever i en tid av oro med ett krig nära inpå, en pandemi som inte riktigt vill släppa greppet och en klimatkris som ett varmt flås i nacken. Livet rullar likaväl på och vi vänder nu blicken för att kunna se vad framtiden för med sig.

Det finns så mycket viktigt för oss att jobba för tillsammans! Den 26 oktober arrangerade Länsstyrelsen Västerbotten i samverkan med Lycksele kommun och Leader Lappland ett Landsbygdsforum med spännande föredrag och diskussioner som gav både insikter och idéer. Landshövdingen poängterade under sitt framförande att det är våra landsbygder som kommer att visa vägen till morgondagens hållbara samhällen. Det är på landsbygden som man kommer att hitta de nya smarta lösningarna. Morgondagen, det är barnen och ungdomarna. Hur får vi dem att förstå hur viktiga de är? Hur får vi dem att känna att deras åsikter är betydelsefulla så att vi får dem att vilja vara med i samhällsskapandet?

Vi står inför ett nytt landsbygdsprogram som träder i kraft 2023. Vid länsstyrelserna får vi nu saktat men säkert lära oss mer och mer om det nya programmet. Det nya programmet har mer fokus på jordbruks- och livsmedelsproduktion, men också miljö- och klimatåtgärder. Vi planerar informationsinsatser som ska genomföras under början av 2023 för att sprida kännedom om de olika stöden som finns att söka. Vi återkommer om detta!

Då detta är årets sista nummer av Norrbruk så vill jag passa på att önska er alla en riktigt god jul och ett gott nytt år! När ni planerar nyårsmenyn så kan ni ju överväga någon av de nya landskapsrätterna som tagits fram för Norrbotten, Lappland och Västerbotten!

*Kajsa Berggren
Landsbygdsdirektör
Länsstyrelsen Västerbotten*

Ingen stad utan landsbygd

– landsbygdsforum i Lycksele

Den 26 oktober ordnade länsstyrelsen i Västerbotten, tillsammans med Lycksele kommun, en konferens som innehöll nya perspektiv och intressanta diskussioner om hur landsbygdens roll ser ut i dag och i framtiden och hur vi kan arbeta för en positiv utveckling i våra landsbygder.

Text: Lars Ericson, länsstyrelsen i Västerbottens län
Foto: Arvid Norden

Landshövding Helene Hellmark Knutsson och kommunalrådet Roland Sjögren hälsade de mer än hundra deltagarna välkomna. Konferensen hade lockat deltagare från både Norr- och Västerbotten, från myndigheter, kommuner, Leader-områden och företag. Dagen innehöll föredrag med en mångfald av perspektiv på landsbygdsutveckling.

I den första presentationen ställde Lina Bjerke, nationalekonom från Jönköpings universitet, frågan: "Varför ses landsbygderna som platser med fler utmaningar än möjligheter?". I sin presentation pekade hon på ett antal missförstånd och en okunskap hos många om landsbygden. Det gäller sådant som att innovationer bara skapas i städerna, att den värdeskapande produktionen bara sker i städer och inte minst att städer inte skulle vara beroende av landsbygden för en mängd olika tjänster och varor. Hon avslutade med tankar kring hur landsbygdskommunerna ska tänka i nya strategier och vilka möjligheter det finns att vända utvecklingen när det gäller att unga flyttar ut. Viktigt i det sammanhanget är att satsa på mångfald i alla avseenden. Företag med större mångfald bland de anställda är mer innovativa, men även mångfald när det gäller vilka olika typer av företag som finns i ett område gynnar utvecklingen och är positivt för sysselsättning och kompetensförsörjning.

Maria Gustafsson från Landsbygdsnätverket berättade om deras verksamhet och uppmanade alla att ta del av det utbud av aktiviteter och information som de har. Hon anlade också ett europeiskt perspektiv, där bland annat EU-kommissionen tagit initiativ för att stärka landsbygdsutvecklingen i medlemsländerna. Inom de båda initiativen, Rural Pact respektive Rural Vision 2040, finns goda möjligheter att nätverka internationellt, vilket kan ge inspiration och idéer till aktiviteter på hemmaplan. Även Maria lyfte värdet av mångfald när det gäller utvecklingen på landsbygden.

Två exempel på utvecklingsprojekt som genomförts i Västerbotten presenterades också. Det ena var Mötesplats Stöcke, ett allaktivitetshus med bland annat sporthall, restaurang, gym och lokaler för konferenser. Det andra exemplet kom från Kristineberg, där Kristineberg fritid, som är en ideell ekonomisk förening, driver många olika verksamheter i samhället. Där ingår vandrarhem, fritidscenter med simhall, sporthall och gym, en affär med postombud och en hel del tjänster man genomför åt kommunen, bland annat gräsklippning och renhållning runt returgården. Gemensamt för framgångarna i dessa satsningar är ett stort lokalt ideellt engagemang, idogt arbete, flexibilitet, men också stöttning från kommunen och andra intressenter.

Lina Bjerke och dagens moderator Britta Flinkfeldt

Rubriken för Ann-Helen Meyer von Bremens inlägg var "Från maktlös konsument till matmedborgare". Hon lyfte vikten av att handla lokalt och gärna direkt från producenten. Att gynna den lokala produktionen, äta i säsong, påverka den lokala politiken så att de värnar om produktionen var andra tips för att just bli matmedborgare. Det handlar om att ta makten över hur och var maten produceras för att skapa förutsättningar för en god närmiljö och ökad försörjningstrygghet. Helena Österlind, Västerbottens regionala skogsprogram och Pär Lärkeryd, Norra skog, delade med sig av sina erfarenheter om betydelsen av jämställdhet i utvecklingen av en näring, något som också är viktigt att ta med sig i arbetet med landsbygdsutveckling.

Konferensen avslutades med ett panelsamtal mellan Helene Hellmark Knutsson, Roland Sjögren, Ann-Helen Meyer von Bremen och kommunalrådet Isak Utsi från Arjeplogs kommun. Att landsbygden behövs och är viktig för byggandet av det hållbara samhället var alla överens om.

Investeringsstöd från 2023 – hur blir det?

En ny programperiod med förändrade stöd beräknas öppna för ansökningar den 3 januari 2023. En hel del känner vi igen medan annat förändrats. Några av förändringarna är dessa:

Stöd till jordbruksinvesteringar

Andelen stöd av investeringen blir 30%. Den som är under 40 år kan dock få upp till 40%. Stødtaket blir maximalt 3,5 miljoner i Norrbotten och Västerbotten och ansökan måste omfatta minst 200 000 kr i kostnader. Ansökningarna kommer i huvudsak att hanteras via beslutsomgångar med fasta ansökningsdatum. För att prioritera ansökningarna används urvalskriterier som ger poäng för olika delar i investeringen. Det finns också möjlighet för länsstyrelsen att göra utlysningar riktade mot vissa typer av investeringar eller branscher. Nytt är också att investering i begagnad utrustning kan få stöd, förutsatt att den inte tidigare är inköpt med stödmedel.

Startstöd

Du som är max 40 år kan söka stöd första gången du startar eller går in som ägare i en jordbruks- eller trädgårdsverksamhet. Även verksamhet som skalas upp till mer kommersiell nivå kan räknas. Du kan söka stöd både för heltid (som kan få 300 000 kr) och halvtid (som kan få 150 000 kr). För att få stöd krävs minst gymnasieexamen eller motsvarande utländsk utbildning eller arbetslivserfarenhet inom jordbruk eller trädgård motsvarande 12 månaders heltidsarbete.

Stöd till diversifiering

Den som driver ett lantbruksföretag kan få stöd för att investera i annan verksamhet än jordbruksverksamhet. Även närstående till den som driver lantbruksföretaget kan få stöd för sådan

verksamhet som bedrivs på samma plats som lantbruksföretaget. Stödnivån är 40%, stødtaket är 800 000 kr och ansökningarna ska omfatta minst 100 000 kr i kostnader.

Stöd till förädling

Här jobbar näringsdepartementet och Jordbruksverket fortfarande på en lösning och tills vidare kommer det nuvarande förädlingsstödet att hållas öppet. Det innebär att stödnivån är 40% och ansökningarna ska ha minst 100 000 kr i kostnader. I Västerbotten är högsta stødbelopp 600 000 kr- 1 600 000 kr, i Norrbotten är högsta stødbelopp 200 000€.

Stöd till andra landsbygdsföretag

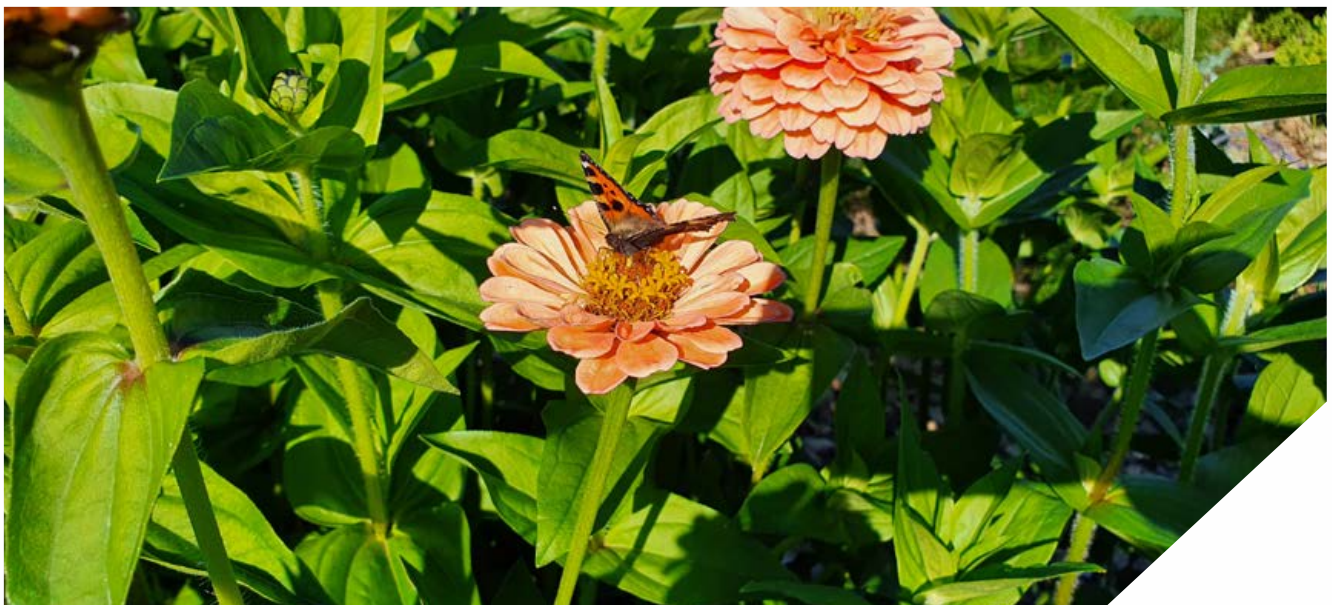
Möjligheten för landsbygdsföretag som inte är diversifierande lantbruk eller företag som bedriver förädling har som det ser ut nu inga möjligheter att söka stöd via det som tidigare kallades Landsbygdsprogrammet och nu heter Strategiska planen.

Projektstöd till landsbygdsutveckling

De projektstöd som tidigare funnits för exempelvis investeringar inom idrott och fritid, kulturmiljöer och rekreation och turism kommer i sin helhet att hanteras av Leader. För att veta vilka möjligheter som finns måste man höra av sig till det Leaderområde som man tillhör.

Investeringsstöd till butiker och drivmedel

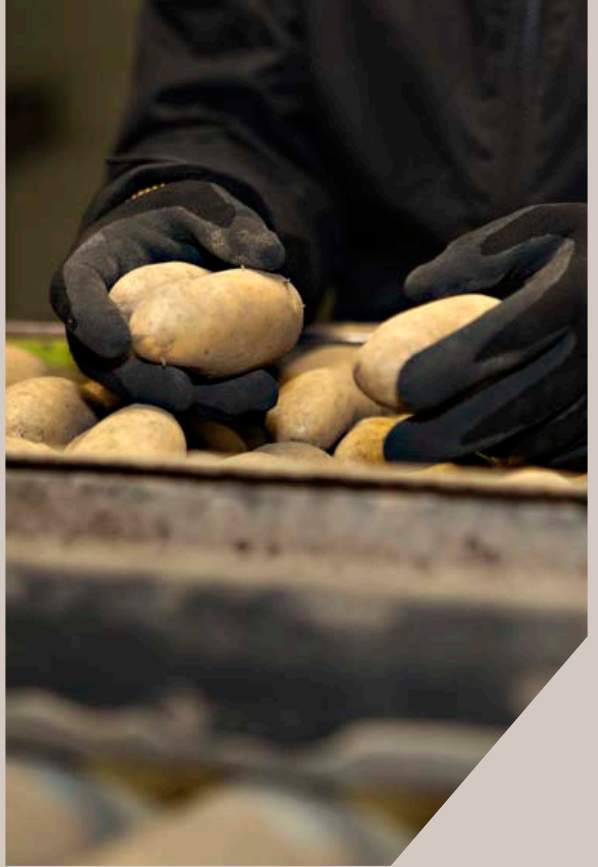
Dessa stöd hålls öppna så länge det finns medel kvar hos det egna länet. Därefter upphör möjligheten att söka stöd hos Länsstyrelsen och det blir regionen som hanterar sådana stöd i fortsättningen. Hör av dig till din länsstyrelse för att få reda på om det finns medel kvar att söka.

Potatis

– grödan vi gärna ser mer av!

Potatis är ett bra livsmedel som vi också har goda förutsättningar att producera i både Norr- och Västerbotten. Ändå har arealen minskat kraftigt i båda länen. Varför har det blivit så och hur vänder vi trenden? Norrbruk har träffat några potatisodlare och en grossist för att reda ut om och hur vi kan vända utvecklingen. Läs mer om dessa företag nedan och på nästa uppslag.

Text: Lars Ericson, länsstyrelsen Västerbotten och Elisabeth Öberg, länsstyrelsen i Norrbotten

Statistiken över arealen och skörden av potatis i våra två nordligaste län är ingen munter läsning. Sedan början av 1980-talet har arealen minskat från nästan 1 400 ha i Västerbotten till den senaste noteringen för 2022 som är 204 ha. I Norrbotten är motsvarande siffror en minskning från cirka 1 000 ha i början till omkring 279 ha år 2022. Totalskörden i Västerbotten har under samma tid minskat från mellan 25 och 30 tusen ton till drygt 4 tusen ton de senaste åren. I Norrbotten har skörden

gått från mellan 15 och 20 tusen ton till 6,5 tusen ton år 2020.

I landet har också arealen minskat kraftigt och i stort sett halverats under samma tid. Totalskörden minskade fram till ungefär år 2000, men har efter det varit ganska stabil kring 500 tusen ton.

Varför har då potatisodlingen minskat så kraftigt i våra nordliga län? Svaret på den är inte enkel och innehåller många olika delar. Under lång tid fanns

en relativt stor odling av potatisutsäde i norra Sverige. Det geografiska läget, klimatet och de relativt stora avstånden mellan odlingarna gjorde det lättare att producera ett friskt utsäde i de högsta utsädesklasserna. När IVK AB flyttade sin verksamhet från Umeå och när så småningom Lantmännen flyttade förädlingen till Nederländerna, minskade utsädesodlingen kraftigt. Även odlingen av matpotatis har minskat mycket.

Anders Nilsson, Selet

Anders Nilsson odlar i första hand utsädespotatis, något han gjort i många år. Hans gård ligger i Selet vid Vindelälven.

Odlingen omfattar 15 hektar och utsädet levereras till Agrico Nord AB. Här produceras de högsta utsädesklasserna och börjar med mikroknölar. Anders är en av de få återstående utsädesodlarna i norra Sverige. Det som inte kan säljas som utsäde, i huvudsak de knölar som är för stora, säljs till Västerbottenpotatis som matpotatis.

– Vi har bra förutsättningar för potatisodling på många håll i Västerbotten, säger Anders. En stor utmaning är att få en bra tillgång till marknaden. Många av grossisterna är inte intresserade av

lokalt odlad vara. De stora kedjorna gör också ofta sina inköp centralt till samtliga butiker i ett stort område, ibland för hela landet. Anders menar att potatis är en uppskattad råvara, som ju också kan säljas utan att den egentligen behöver förädlas så mycket. Trenden i landet är, som i de flesta branscher, att företagen blir större och färre.

Vad har då Anders för råd att ge till den som vill komma i gång.

– Börja gärna i lite mindre skala och prova dig fram och fundera också över vilken marknad du siktar på, säger Anders. Gör

en affärsplan. Prova gärna nya sorter, som har bra motståndskraft mot olika sjukdomar och ger en bra kvalitet. Kunskap om odlingen är naturligtvis viktig och under odlingssäsongen måste man räkna med att vara på tå, då timing för olika insatser är helt nödvändig för att lyckas. Att kombinera potatisodlingen med andra grödor eller med annan sysselsättning kan vara ett bra alternativ, inte minst för att det kan vara svårt att hitta tillräckligt med lämplig mark som passar för potatis.

Potatisgrossisten i Sävast AB

Företaget ägs av Olof Risberg och sonen Johan Risbergs och drivs av Olof och Johans sambo, Teres Fellermark. Olof startade företaget 1975 och började odla matpotatis. För fyra år sedan började man kontraktsodla utsädespotatis åt det nederländska företaget Agrico Nordic och slutade med matpotatis. Priset vid försäljning till grossist var för dålig för att få lönsamhet.

Totalt brukas 120 hektar åkermark och i år har 12 hektar använts till utsädespotatis, cirka 6 hektar till spannmål och den återstående arealen till vallfoder. Största delen av vallfodret säljs och är idag den lönsammaste delen i företaget. Man säljer också halm till strö. Sen ett år tillbaka har sonen Johan börjat bygga upp en mindre köttproduktion. Företaget har inga anställda, men tar vid behov in hjälp vid upptagningen.

Den största utmaningen i odlingen har i år varit problem med fusariumröta i miniknölarna, som sätts för att producera utsädet. I övrigt kan vädret ställa till med problem som vid all växtodling. Torra somrar kan göra det svårt att hålla uppe avkastningsnivån, liksom blöta höstar som gör upptagningsarbetet svårt. Det saknas också produktionsrådgivning i länet.

En annan utmaning är marknaden när man enbart levererar till ett företag. Miniknölarna är dyra i inköp och det gäller att få fram frisk utsädespotatis av god kvalitet för att kunna sälja skörden. Odlaren tar risken och om man på grund av vädret inte kan skörda tillräcklig mängd eller av tillräckligt bra kvalitet, så kan det vara svårt att få lönsamhet. – Underkäns ett parti som skickas till Agrico, kan vi själva få betala dubbelt så mycket som vi får in, säger Olof. I år har skörden varit god med bra kvalitet och lagret är fullt.

Teres kommer successivt att ta över driften i företaget. Den yngre generationen äger idag 49 procent i företaget. Teres gillar sitt utomhusjobb som ger henne stora möjligheter att styra verksamheten och själv bestämma över arbetsdagarna. Hon ger rådet att man måste tänka sig noga för och se till att man har goda kunskaper om

grödorna om man vill starta ett odlingsföretag. Det är en stor fördel att ta över ett etablerat företag när det är så höga investeringskostnader i maskiner och byggnader som det är idag.

Sara och Håkan Eriksson, Umeå

Vi träffas vid förmiddagsfikat hos Erikssons potatis. Med vid bordet finns, förutom Sara och Håkan, Valdemar Hampusson och Simon Bäckström, både anställda i företaget. Även Ingemar Nilsson, legendarisk potatiskonsulent men numera pensionär, har anslutit. Det blir ett samtal om odling och marknad.

Odlingen omfattar drygt 30 hektar per år. Skörden levereras direkt till femton butiker i närheten av Umeå, en i Vilhelmina och en i Dorotea, både som lösvikt och i påse. Företaget har två anställda, förutom Sara och Håkan.

Vad är då utmaningarna i odlingen?

– Det viktigaste är naturligtvis priset, som avgör lönsamheten, säger Håkan.
– För den som vill komma igång är tillgången till kapital, kunskapen om odlingen och tillgången till marknaden helt avgörande, säger Ingemar Nilsson. Han tillägger att om man inte satsar på direktförsäljning och tänker försörja sig på odlingen genom att sälja till grossist, kan tillgången på bra potatisareal bli ett problem, eftersom det behövs cirka 50 hektar potatis per år för detta. En bra växtföljd är nödvändig och innebär att det totala arealbehovet blir betydligt större.

– Kombinationen av grönsaker och potatis kan vara ett sätt att bredda företaget och passar bra vid direktförsäljning, menar Sara, som fram till för några år sedan var ansvarig för grönsaksodlingen i företaget. Den har de nu avslutat som ett sätt att trappa ned. Att få tag i någon som vill ta över företaget finns nu högt på agendan.

Hur gör man då för att komma igång och vilken är den största utmaningen?

– Vädret är ju som i all växtodling något som alltid kan ställa till det. När företaget är nystartat och har små reserver kan det ge problem, men att hitta in på marknaden är nog ändå svårast, menar

Håkan. Den som ska odla potatis måste också vara genuint intresserad, en eldsjäl, eftersom odlingssäsongen i stort sett är uppbokad med arbete! Att kunna ta över ett befintligt företag kan många fall vara en fördel, då det också innebär en möjlighet att ta över en befintlig kundstock, avslutar Håkan.

Magnus Conradzon, Västerbottenpotatis AB

Västerbottenpotatis AB sorterar, tvättar och säljer potatis till livsmedelsgrossister i norra Sverige. De säljer också till kommuner, men då via grossist. De har också utrustning för att kunna skala potatis.

Företaget köper potatis från främst Norrbotten och Västerbotten, men också från Västernorrland och från Österbotten. I företaget Grönsaksfabriken förädlar och packar de också grönsaker till restauranger och offentliga kök. En stor del av grönsakerna, bland annat all vitkål, köps från Österbotten. Magnus menar att utvecklingen i potatis- och grönsaksodlingen på andra sidan Kvarken är mycket mer positiv än på den svenska sidan.

Orsakerna kan vara flera, men många unga odlare ger sig in i branschen och investerar i fält, växthus och lager. Tradition kan vara en faktor, men kanske också en annan syn på livsmedelsproduktion som en viktig verksamhet. Magnus menar också att det verkar finnas mer av offentliga stöd för verksamheten i Finland.

– Som packeri vill vi vara en bra länk till marknaden, kunna leverera bra kvalitet, förenkla för odlaren och samtidigt betala ett bra pris, säger Magnus. Han menar att odlarna behöver samverka mer med packeri och distributör för att kunna leverera attraktivare och bättre erbjudanden och på så sätt bli intressanta för de stora livsmedelsgrossisterna och kedjorna. Han tror att lokalt odlat även fortsättningsvis kommer att vara intressant. Ett problem i dagens marknad är att det lokalt producerade prisjämförs med kedjornas egna märkesvaror, så kallade emv, vilket pressar priserna och marginalerna nedåt.

– Med ett modernt packeri kan vi leverera bra kvalitet på marknaden, säger Magnus. I och med möjligheten till skalning kan vi också ta vara på den råvara som inte har

tillräcklig kvalitet när det gäller utseende, vilket gör att det blir möjligt att få en intäkt från en större del av skörden än annars.

Polcirkelns Potatis AB, Juoksengi, Övertorneå

Lasse Löpare startade företaget Polcirkelpotatis 2003. Lasse hade ingen bakgrund inom lantbruk utan har tidigare drivit snickeri och jobbat både inom byggbranschen och som svetsare samt för IT-Norrbotten. Företaget drivs idag av Lasse tillsammans med sonen Erik. Därutöver har man en anställd.

Totalt brukas 80 hektar mark på gården, varav 40 hektar matpotatis och cirka 2 hektar morötter, det sista i ett samarbete med Hietalas Handelsträdgård i Korva. Under året gick uppköparen i konkurs efter en tid av dålig ekonomi. Det företaget har ombildats till Haparanda Potatis med nya ägare. Därför minskades potatisarealen i år till cirka 28 ha.

Lagren i Juoksengi och Vojakkala rymmer omkring 1200 ton potatis. Det finns också ett kyllager för lagring av morot och en linje för att packa potatis och morötter.

Marken som brukas ligger i Juoksengi och i Nedre Vojakkala. Nedgrävda stamledningar och två bevattningsmaskiner gör att samtliga fält kan bevattnas.

– Höstarna är spännande, säger Lasse, kommer frosten tidigt eller kommer potatisen att kunna växa länge så skörden blir god? De sista sju åren har vi sluppit augustifrosten och kunnat ta upp potatis långt in i oktober.

Det har varit svårt att få tillräckligt betalt på grund av hård konkurrens från finsk potatis. Sedan Haparanda Potatis tagit över ser dock prisbilden bättre ut. Det viktigaste är att göra rätt insatser i rätt tid för att få ekonomin att gå ihop. Nu går det bra ekonomiskt, men de första 15 åren var tuffare och maskintjänster åt andra och snöröjning fick bära förluster i potatisodlingen.

Drivkraften är glädjen att odla, viljan att prova på något nytt och göra det så bra som möjligt. Det blev en del misstag i början, men med en bra mentor i Stig Niska och bra rådgivning från Ingemar Nilsson så har det fungerat. Lasse planerar att jobba några år till innan pension, då sonen Erik kommer att ta över verksamheten.

– Om man ser till jordens befolkningsökning så måste vi på sikt odla mer här uppe och använda all vår fina jordbruksmark till matproduktion. Det viktigaste för att lyckas som potatisodlare är att man har

tillgång till lämpliga marker. Sen är det a och o att ha koll på ekonomin. Att ha en väl genomarbetad budget och vara noga med att planera sina investeringar och ha god kontakt med banken, avslutar Lasse.

I paltens huvudkvarter

Palt, kroppkakor eller kams. Ja, alla känner vi nog igen den rätten i någon form. Kårt barn har många namn brukar man ju säga och i Piteå brinner man lite extra för den älskade potatisbollen i olika varianter. Vi besöker Piteåortens Chark som är Sveriges största producent av palt- och kroppkakeprodukter. Grytorna kokar dygnet runt och det rullar ut en rykande färsk palt varannan sekund för att mätta behovet från kunder i hela landet.

Text: Anja Weinz, Länsstyrelsen i Norrbotten
Foto: Åsa Jonsson

Vi träffar Jonas Pettersson som berättar för oss om företagets historia, var man är idag och hur man tänker kring framtiden. Företaget har gjort en förändringsresa som tar sin början redan i slutet av 1800-talet, då Helmer Forsman startade upp en slakterirörelse. Efter eldsvåda och världskrig fortsatte sedan produktionen med ett slakteri på Berget i utkanten av staden. När Piteå växte blev det i slutet av åttiotalet dags att flytta igen, till de lokaler som används än idag. I början av nittiotalet ändrade man sedan också företagens inriktning till att bli ett renodlat charkuteri.

Idag ägs företaget av fyra ägare med Magnus Pettersson som huvudägare. Magnus äger och styr företaget tillsammans med en av bygdens gamla hockeylegendarer, Lars Hurtig och hans söner Jonas och Jesper som är femte generationen i företaget.

Man för ett brett sortiment av charkprodukter och är ett välkänt varumärke i norra Sverige. Bredden har sina utmaningar, allt man säljer är färskvaror med korta hållbarheter. För att kunna växa på en nationell marknad tog man för ungefär tio år sedan ett beslut om att satsa stenhårt på palt och kroppkakor i olika former. Idag är man leverantör till alla kedjor i landet och kan leverera direkt till centrallager, som sedan sköter vidare distribution ut till butiker runt om i hela Sverige. Produkterna serveras också i många offentliga verksamheter i landet.

Om allt levereras till ett centrallager så behöver man själv inte distribuera till enskilda butiker.

All produktion sker i fabriken i Piteå, som utformats av Magnus och hans storebror Gunnar. För storskalig produktion av palt finns inga specialmaskiner att köpa utan de har själv konstruerat de linjer som finns i fabriken idag. Eftersom man kör dygnet runt på en linje får inget krångla. Man har valt att minska sårbarheten genom att ha teknik som alla kan reparera. Man klarar de flesta servicejobb och kan ofta lösa driftstörningar själv. Det finns också ett litet provkök där man kan göra mindre mängder specialsortiment.

Företaget har idag ungefär 25 anställda. Både pappa Magnus och sönerna arbetar

aktivt i alla delar av produktionen. Jonas visar oss runt i fabriken och berättar mer om företaget.

– Fördelen med palt är att vi kan använda potatis av andrasortering, berättar han. Vi får tag i all potatis på nära håll, mycket från lokala odlare. Vi satsar alltid på så hög andel svenskt och lokalt om det går. Att det är viktigt för kunderna märks mer och mer. Kunderna vill gärna handla lokalt men just nu är det tufft med priserna för många, fortsätter Jonas. Vi frågar om hur det har varit att jobba sig in hos de stora kedjorna som liten producent.

Fördelen med att tillverka palt och kroppkakor är att det går bra att använda potatis som sorterats bort och klassats ner på grund av sin storlek eller form.

Förutom palt- och kroppkakeprodukterna som säljs nationellt gör man också många olika charkprodukter som säljs lokalt. Där är utmaningen den stora bredden av fräska produkter, ordermottagning och distribution ut till varje enskild butik.

– Det har varit ett långsiktigt arbete. Det är ju både fördelar och nackdelar med att vi är så få i branschen, funderar Jonas. Vi har väldigt få att dela erfarenheter med men har å andra sidan mindre konkurrens.

– Det som varit viktigt för att kunna komma in har ju varit att vi har haft tillräcklig kapacitet för att kunna möta behovet i Sverige. Ska man sälja till någon av de stora kedjorna måste produkten räcka till alla butiker. Sedan är produktens placering i butikerna viktig. Många kedjor har en ganska styrd butiksmöble-

ring och vi finns på ungefär samma ställe i alla butiker. Då är det viktigt att ligga på en strategisk plats, men det är svårt att påverka som liten producent, menar Jonas.

En utmaning är att butiker går mer och mer mot kampanjförsäljning och då tar in lite extra av produkten. Eftersom vi hanterar en färskvara och redan producerar allt vad vi kan är det ibland tufft att möta toppar, säger Jonas. När vi kommer in på framtiden berättar Jonas att man hela tiden arbetar med åtgärder som gör produktionen mindre sårbar.

– Vi vill komma in i det frysta sortimentet där man kan arbeta med längre hållbarhetstider. Snart kommer en kroppkakepytt som kan vara starten på resan mot frysdiskarna. En annan viktig investering skulle vara en andra produktionslinje så att vi dels kan möta efterfrågan vid toppar, dels kan klara produktionen om en linje måste stå still av någon anledning.

Det låter onekligen som att den femte generationen ser positivt på framtiden och har många nya idéer som kan ta Helmer Forsmans företag vidare framåt.

Det finns inga färdiga maskiner att beställa för palttillverkning utan allt har konstruerats av företagets ägare, som brinner för driften av fabriken.

Bandet får aldrig stanna. Dygnet alla timmar rullar paltarna ut, ungefär 30 stycken per minut.

Sverige har fått nya landskapsmåltider!

Nya innovativa landskapsmåltider ska locka till fler besök, och de som styr kosan mot norr lär inte bli besvikna!

Text: Stina Fernerud. Länsstyrelsen i Västerbottens län

Foto: Emma Wählstedt

Sveriges samtliga län inbjöds under våren 2022 att bidra med gastronomiska trerätters måltider till initiativet ”Svenska Landskapsrätter”. Initiativet vände sig till Sveriges samtliga landshövdingar, som representanter för de olika landskapen med sina speciella särdrag vad gäller såväl råvaror som måltidskultur. Gastronomiska akademien, Måltidsakademien, Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien samt Riksorganisationen Folkets hus och parker ligger bakom initiativet. Syftet är att stärka den nationella livsmedelsstrategin och den gastronomiska turismen i Sverige.

Västerbottens och Norrbottens länsstyrelse har samarbetat med att utse vilka landskapsmåltider som ska representera Sveriges tre nordliga landskap. En samverkan som bottnar i att länen ”delar” på landskapet Lappland. Efter ett gemensamt upprop till länens verksamma och blivande kockar stod det i juni klart vilka landskapsmåltider som skulle representera Sveriges tre nordligaste landskap vid Måltidens dag, 20 oktober, på Skansen i Stockholm.

Förhoppningen är nu att fler ska ges möjlighet att bekanta sig med smakerna

från norr. Vid evenemanget ”Stockholm – European Capital of Gastronomy 2023” kommer menyerna att presenteras i tillagad form för en internationell publik.

INFO

Måltidens dag har instiftats av Måltidsakademien och infaller alltid tredje torsdagen i oktober.

Leif Bergsten, Folkets Hus och Parker och Carl Jan Granqvist, Gastronomiska Akademien vill stimulera till kreativa nytolkningar av måltidstraditioner. Foto: Magnus Skoglöf

Västerbottens förrätt

Västerbottens varmrätt

Västerbottens efterrätt

Västerbottens landskapsmåltid

Menyn tar oss med på en resa i de västerbottniska skogarna där de lokala råvarorna och skogens skafferi är i centrum. Kreatörerna bakom Västerbottens meny är Emma Wählstedt och Freddy Holmgren som tillsammans driver säsonsrestaurangen Wild River vid Mårdseleforsens naturreservat i Vindelns kommun.

- Förrätt:** Gravad tjädertartar, picklade granskott, kapriserade svarta vinbär, syltad svamp och majonnäs på goliatmusseron.
- Varmrätt:** Bakad fjällröding, blomkålskräm, sås på gäddconsommé, grillade och picklade grönsaker, svartrotschips.
- Efterrätt:** Bryta gjord på tunnbrödspannacotta, sockerfriterat tunnbröd, björksirapskanderat sidfläsk och fermenterad hjortronsorbet.

Lapplands landskapsmåltid

Kocken Sara Dupuich driver företaget Kallskänkan och är kreatören bakom Lapplands trerätters måltid som startar med en skogspromenad. I menyn blandas traktens, fjällets och skogen mat i en härlig mix där matkultur står i centrum.

- Förrätt:** Crème på Gerdaost, granskottsmarmelad, torkat grötbröd och skogssallad.
- Varmrätt:** Helstekt ren-innanlår, lingonsky, gräddstuvade små paltar, rökt fläsk och syltad skogssvamp.
- Efterrätt:** Hjortronsorbet med fjällkomjölkspudding och fjällkvannesockrad gahkku.

Norrbottens landskapsmåltid

Simon Laiti har med sitt kockteam på Hemmagastronomi i Luleå skapat Norrbottens landskapsmåltid. En meny där skogen möter havet. Menyn visar på stor kärlek till de lokala råvarorna, teknikerna och traditionerna från Norrbotten. Den ursprungsmärka Kalixlöjrommen har en viktig huvudroll i menyn.

- Förrätt:** Renblodsplätt, syrad grädde, soukirökt ren, syrade lingon.
- Varmrätt:** Fjällröding, berurre blanc med löjrom, potatispuré och kålrabbi.
- Efterrätt:** Mandelkaka med norrbottniska åkerbär och sorbet av creme fraiche.

Landskapsmåltiderna presenteras i filmformat på sidorna
www.naramat.nu och www.lansstyrelsen.se/vasterbotten
Du kan också hitta recepten där!

Information om jordbrukarstöden

Året går mot sitt slut och nu kommer också mer information om den nya jordbrukspolitiken 2023–2027. EU:s nya gemensamma jordbrukspolitik har tagit fokus på miljö, hållbarhet och konkurrenskraft i företag som ska kunna säkerställa att vi har mat på borden.

Det nya programmet kallas den strategiska planen, vilken varje land har varit med och utformat för att definiera vilka mål som ska nås. Mycket är sig likt men det sker också en del förändringar mot vårt nuvarande program.

Förbered dig inför 2023 för det som gäller dig genom att ta del av information på Jordbruksverkets webbplats jordbruksverket.se, sök på *Viktiga nyheter om stöd till jordbruket*.

Ny teknik för uppföljning av jordbruksmark

Från 2023 använder Jordbruksverket ny teknik för uppföljning av jordbruksmark med hjälp av satellitbilder. Att använda den nya tekniken är ett krav från EU-kommissionen på medlemsländerna.

EUs så kallade Sentinel-satelliter tar bilder flera gånger i veckan och bilder på samma mark från olika tidpunkter analyseras av datorprogram. Stora bildpixlar gör att människor, djur, fordon eller små byggnader inte syns.

En första uppföljning görs i början av sommaren och säkerställer att skiftena i ansökan uppfyller grundläggande krav för rätt till stöd, till exempel verklig användning av skiftet och att byggnader och upplag inte finns på den sökta marken.

Därefter följs stöd villkor på stödberättigade skiften upp under växtperioden. Det första stöd villkor som följs upp i Sverige är aktivitetskravet, men på sikt ska fler stöd villkor följas upp med hjälp av satelliterna. De villkor som inte ingår i uppföljningen kommer Länsstyrelsen att kontrollera på plats.

Hur påverkas du som lantbrukare?

Om satelliterna bedömer att marken ger rätt till stöd och du har uppfyllt aktivitetskravet påverkas du inte alls. Om uppföljningen visar

på avvikelser så får du brev med olika alternativ för att undvika avdrag på din utbetalning. Du kan få flera brev, beroende på när på året avvikelser hittas. Då har du möjlighet att i god tid vidta åtgärder, som att ändra eller dra tillbaka hela eller delar av ansökan, vilket görs i SAM Internet fram till och med 31 oktober. Du kan också skicka in ett så kallat geotaggat foto som visar åtgärdade avvikelser. Detta foto tas i en speciell mobilapplikation (se ruta) och sätter automatiskt GPS koordinater och tidpunkt för när det togs.

Om ingen ändring eller geotaggat foto kommer in till länsstyrelsen, så kvarstår resultatet från uppföljningen. Resultaten från både uppföljning av skiftes användning och stöd villkor kommer att finnas i SAM Internet.

För mer information, se Jordbruksverkets webbplats jordbruksverket.se, sök *Uppföljning av jordbruksmark*.

FAKTA

Mobil-applikation för geotaggade foton

Till sommaren 2023 lanserar Jordbruksverket en mobil-app för inskick av geotaggade foton. Om du själv inte vill eller kan använda appen kan till exempel en anhörig eller konsult skicka in fotot via appen för din räkning.

Kompensationsstödet 2023

Kompensationsstödet finns för att lantbrukarna ska kunna fortsätta att bruka marken i områden som har sämre förutsättningar för att odla. Genom jordbruken i dessa områden bevaras den biologiska mångfalden och åkermarker och betesmarker hålls öppna.

Omräkningsfaktorn för får och getter förändras till 0,20 i stället för 0,15. Det innebär att en get av honkön eller tacka motsvarar 0,20 djurenheter.

Typ 1	Jordbruk med betesdjur och grovfodergrödor på åkermark
Typ 2	Jordbruk med betesdjur och naturbetesmarker
Typ 3	Jordbruk med betesdjur och andra mycket extensiva naturbetesmarker
Typ 4	Jordbruk med endast växtodling (spannmål, oljeväxter, proteingrödor, potatis och trädgårdsgrödor)
Typ 5	Extensivt jordbruk med mark som sköts mer extensivt, som rörfen, grüngödsling eller foderarealer som inte betas.
Typ 6	Mycket extensivt jordbruk. I denna typ av jordbruk ingår mark som inte skördas och som därmed inte har merkostnader, som träda och mark utan gröda. Denna typ av jordbruk ger inget stöd.

Stödbeloppet höjs för:

- Jordbrukstyp 2 i alla stödområden, vilket innebär att skillnaden i stödnivå för typ 1 och 2 inte blir så stor som i dag.
- Jordbrukstyp 1 i alla stödområden, utom stödområde 3, 4, 6 och 7.
- Jordbrukstyp 3–5 i stödområde 1–5.

Det kan du få stöd för

Hur mycket pengar du får i kompensationsstöd beror på i vilket stödområde du har din mark och vilken typ av jordbruk som du har. Djurtätheten per hektar grovfoderareal avgör vilken typ av jordbruk det klassas som.

Du får bara 80 procent av stödbeloppet om den areal du kan få stöd för överstiger:

- 200 hektar inom jordbrukstyp 1, 2 eller 3.
- 70 hektar inom jordbrukstyp 4 och 5.

Damma av ditt gymnasiebetyg!

Nytt för 2023 är att du ska intyga din ansökan om Stöd till Ung jordbrukare med gymnasiebetyg eller arbetsintyg. Det gäller även för dig som sökt stödet tidigare och har en pågående 5-årsperiod. Kravet gäller både för fysisk och juridisk person.

Har du en anläggning utan djur?

Du måste betala en årlig avgift på 50 kronor för varje registrerad anläggning för djur och avelsmaterial. Om du inte längre driver en anläggning eller har djur kan du gå in och avregistrera dig.

Detta gör du via en e-tjänst på Jordbruksverket. Här finns också blankett att hämta ut.

Läs mer på Jordbruksverket webbplats jordbruksverket.se, sök *Anläggning för djur och avelsmaterial samt registrera hästar*.

Kunskap för Landets Framtid Aktuella aktiviteter

Kurs i sparsam körning

Bränslepriserna har den senaste tiden stigit markant med ökade kostnader som följd. Kursen i sparsam körning ger ökade kunskaper vad gäller körteknik och maskinernas konstruktion kopplat till hur man får ner bränsleförbrukningen. Tidigare kurser i sparsam körning visar på en minskad bränsleförbrukning på mellan 5–15 %.

Hushållningssällskapet kommer att hålla kurser i sparsam körning i Norrbottens län. Kursdeltagandet är kostnadsfritt och består av en heldag med teori kombinerat med två individuella körpass, samt återträff med uppföljning. Kursen kommer i första hand hållas vid Hushållningssällskapets försöksgård Öjebyn Agro Park, men kan även genomföras på andra platser beroende på avstånd och antal deltagare. Välkommen med din anmälan!

Anmälan och frågor om kursen:

Erik Häggbom, 070-247 97 96
erik.haggbom@hushallningssallskapet.se

Finansieras av
Europeiska unionen

greppa näringen

Vill du greppa problem med markavvattning i din växtodling?

Hör av dig till oss – vi utför modulerna "Översyn av dränering" och "Underhåll av diken" inom Greppa Näringen.

Är du nyfiken på att starta upp Greppa rådgivningen på din gård? Vi utför startbesök men även växtnäringsbalanser inom Greppa Näringen.

Kontakta oss så berättar vi mer om vad vi kan göra för dig:

Benjamin Bollhöner, 070-101 56 50
Marie Lundberg, 070-644 52 12

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

www.hushallningssallskapet.se

Bageri, Charkuteri, Mejeri Bär-, Fukt- & Grönsaksförädling Fiskförädling

Vilken är Din bransch?

UTBILDNING - RÅDGIVNING INFORMATION - INSPIRATION

→ eldrimner.com

ELDRIMNER

Nationellt resurscentrum
för mathantverk

Länsstyrelsen
Jämtlands län

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Spara pengar och miljö med Greppa-rådgivning och Växas rådgivare!

Vi erbjuder Norrbottens lantbrukare som är med i Greppa Näringen rådgivning moduler inom;

- » Grovfoderodling, 15 A
- » Klimatkollen djurgård + uppföljning, 20B & 20D
- » Växtnäringsbalans, 40B
- » Foderstat mjölkkor, 41A
- » Foderstat nöt och lamm, 41B
- » Endagars utfodringskontroll mjölk/nöt, 41C
- » Betesstrategi, 42A
- » Stallmiljöundersökning, 30A
- » Byggnadsplanering, 30C

Är du inte redan medlem i Greppa Näringen så hjälper vi dig!

Kontakta oss för mer information

Matilda Lindensmed

kan hjälpa dig med 20B & 20D
Telefon: 010-471 07 30, e-post: matilda.lindensmed@vxa.se

Evelina Viklund

kan hjälpa dig med 15A, 20B, 20D, 40B, 41A, 41B, 41C & 42A
Telefon: 010-471 01 86, e-post: evelina.viklund@vxa.se

Jessica Stenvall

kan hjälpa dig med 15A, 40B, 41A, 41B, 41C & 42A
Telefon: 010-471 08 12, e-post: jessica.stenvall@vxa.se

Anna Bergfors

kan hjälpa dig med 15A, 40B, 41A, 41B, 41C, 42A
Telefon: 010-471 01 92, e-post: anna.bergfors@vxa.se

Ingrid Holmberg

kan hjälpa dig med 15A, 42A
Telefon: 010-471 03 53, e-post: ingrid.holmberg@vxa.se

Martina Westlund

kan hjälpa dig med 30A & 30C
Telefon: 010-471 05 84, e-post: martina.westlund@vxa.se

Karin Andersson

kan hjälpa dig med 30A & 30C
Telefon: 010-471 01 57, e-post: karin.andersson@vxa.se

Sparsam körning med traktor i Västerbotten

Tidigare genomförda kurser i sparsam körning med traktor visar på en minskad dieselanvändning mellan 5-15 procent. Kör man 500 timmar per år och kan sänka sin dieselanvändning med 2 l per timme gör det ca 15 000 kr i besparing (pris exkl. moms och skatteåterbäring) samtidigt minskar man sitt utsläpp av koldioxid med ca 2,5 ton.

Ludvig & CO (före detta LRF Konsult) kommer att ordna kurser i sparsam körning med traktor under 2022 och 2 år framöver i Västerbottens län. Kurserna är upphandlade av Jordbruksverket och deltagandet är därför kostnadsfritt.

Kursen är upplagd på två kurstillfällen, 1 heldag med teori +2 individuella körpass per deltagare samt en återträff efter 2-4 månader med lite repetition och erfarenhetsutbyte. Efter genomförd kurs får varje deltagare ett intyg. Anmälningar tas emot fortlöpande och kurser anordnas när vi har fullt antal deltagare och genomförs med så korta resvägar som möjligt för deltagarna.

Är du intresserad av kursen ringer du **Ingvar Persson** på Ludvig & COLRF Konsult, **090-10 80 75** eller mailar **ingvar.persson1@ludvig.se**

VÄLKOMMEN MED DIN ANMÄLAN

LUDVIG & CO

NÄSTA NUMMER

SAM 2023

Dags att lämna in årets ansökan om jordbrukarstöd

Myrslåtter och restaureringsstöd

Stöd som inte längre söks i SAM utan från Naturvårdsverket

Vissa åtaganden avslutas och nya ska sökas

Vid årsskiftet 2022/2023 ska de flesta åtaganden avslutas. Du som vill fortsätta att söka ska därför ansöka om ett nytt åtagande och/eller utbetalning 2023.

Åtaganden som berörs är:

- » betesmarker och slåtterängar
- » fäbodar
- » hotade husdjursraser
- » ekologisk produktion

Komplementen lövtäkt och bränning samt myrslåtterängar kommer inte att gå att söka som nytt åtagande i SAM internet. Mer information om hur detta ska sökas kommer i Norrbruk nummer 1 2023.

Gårdsstöd		December 2023
Stöd till unga jordbrukare		December 2023
Nötkreatursstöd		December 2023
Ersättning för ekologisk produktion		April 2024
Kompensationsstöd	November 2023	Januari 2024
Ersättning för betesmarker och slåtterängar	November 2023	Januari 2024
Ersättning för våtmarker och dammar		December 2023
Ersättning för fäbodar		December 2023
Ersättning hotade husdjursraser		December 2023
Djurvårdsersättningar		December 2023

Länsstyrelsen
Västerbotten

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Länsstyrelsen
Norrbottn